

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-4>

УДК 336.717

ДІЯЛЬНІСТЬ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

ACTIVITIES OF NON-BANK FINANCIAL INSTITUTIONS IN THE FINANCIAL SERVICES MARKET

Бороденко Тетяна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3202-5491>**Буряченко Андрій Євгенович**

доктор економічних наук, професор,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7354-7491>**Гапонюк Микола Анатолійович**

кандидат економічних наук, професор,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1541-0307>**Borodenko Tetiana, Buriachenko Andrii, Haponiuk Mykola**

Kyiv National Economic University by Vadym Hetman

У статті висвітлено сучасний стан розвитку ринку фінансових послуг в Україні, де основна увага зосереджена на різноманітності та значущості ролі небанківських фінансово-кредитних установ як ключових посередників у фінансовому середовищі. Акцентовано увагу на тому, що кількісно та функціонально різноманітні фінансові посередники, такі як кредитні спілки, ломбарди та фінансові компанії, відіграють важливу роль у забезпеченні фінансових послуг для учасників ринку. Детально розглядається специфіка діяльності цих установ, визначаючи різні цільові орієнтації. На основі проведеного аналізу висловлюється думка про необхідність застосування регулювання небанківських фінансових установ в Україні та впровадження широкого спектру заходів для відновлення та розвитку ринку фінансових послуг. Зазначається, що розв'язання цих проблем вимагає детального аналізу та вивчення тенденцій розвитку небанківських фінансових установ, що може стати основою для створення ефективної системи порівняльних показників ефективності їх діяльності. Зроблено акцент на тому, що ефективний розвиток кредитної діяльності в небанківському фінансовому секторі передбачає не тільки підвищення рівня захисту позичальників через удосконалення державного регулювання, але й підвищення фінансової грамотності споживачів. У цілому, стаття надає комплексний огляд сучасного стану та перспектив розвитку небанківських фінансово-кредитних установ в Україні, а також визначає ключові проблеми та напрями для досягнення стабільного та ефективного функціонування ринку фінансових послуг у майбутньому.

Ключові слова: небанківські фінансові установи, фінансові посередники, фінансові компанії, ломбарди, кредитні спілки, ринок фінансових послуг, фінансовий ринок, кредитні продукти, кредитна діяльність.

This article highlights the current state of the financial services market in Ukraine, with a primary focus on the diversity and significance of non-banking financial institutions as key intermediaries in the financial environment. Attention is drawn to the quantitatively and functionally diverse financial intermediaries, such as credit unions, pawnshops, and financial companies, which play a crucial role in providing a variety of financial services to market participants. The specific activities of these institutions are examined in detail, identifying different target orientations. It is noted that credit unions aim to provide accessible credit to their members. Pawnshops and financial companies are oriented towards generating high profits from their credit activities. Based on the conducted analysis, the opinion is expressed regarding the necessity of applying specific approaches to regulate non-banking financial institutions in Ukraine and implementing a wide range of measures to restore and develop the financial services market. It is emphasized that addressing these issues requires a detailed analysis and study of the trends in the development of non-banking financial institutions, which can serve as a basis for creating an effective system of comparative

performance indicators. The article emphasizes that the effective development of credit activities in the non-banking financial sector entails not only raising the level of borrower protection through the improvement of government regulation but also increasing the financial literacy of consumers. It is pointed out that the active application of regulatory requirements to non-banking credit institutions has led to the purification of the credit services market from inactive participants. However, the further development of this sector requires a systematic and comprehensive approach to the regulation and functioning of its aspects. The article provides an overview of the current state and prospects for the development of non-banking financial and credit institutions in Ukraine, identifying key issues and directions for the effective functioning of the financial services market in the future.

Key words: non-bank financial institutions, financial intermediaries, financial companies, pawnshops, credit unions, financial services market, financial market, credit products, credit activities.

Постановка проблеми. Фінансовий сектор постійно зазнає змін під впливом технологічного прогресу та зростаючих потреб споживачів. Однією з ключових еволюційних тенденцій є зростання ролі небанківських фінансово-кредитних установ на ринку фінансових послуг. Досвід свідчить, що у зв'язку з роботою на єдиному ринку небанківські фінансово-кредитні установи починають серйозно конкурувати з банками у сфері кредитування та отримують свої власні конкурентні переваги. У сучасних умовах важливими учасниками вітчизняного небанківського кредитного ринку є фінансові компанії, ломбарди та кредитні спілки.

Розвиток суб'єктів фінансового ринку до початку війни характеризувався активізацією небанківських фінансово-кредитних установ, які демонстрували зростання своїх фінансових активів, збільшення обсягу фінансових операцій та розширення клієнтської бази. Різноманіття типів небанківських фінансово-кредитних установ на фінансовому ринку та різноманіття їх фінансових послуг виникло під впливом попиту ринку, учасники якого потребують різного спектру послуг, які не надаються банківськими установами або для яких вони не мають відповідних повноважень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення активності небанківських кредитних установ в Україні є предметом інтересу для численних українських дослідників, серед них: О. Вовчак [4], І. Івасів [5], В. Шелудько [7], В. Корнєєв [8], В. Левченко [10], А. Буряченко [13], В. Базилевич [14], Н. Дребот [15], Г. Буга [16] та інші. У їхніх працях розглядаються питання класифікації, особливостей функціонування та тенденцій розвитку небанківських кредитних установ в Україні. Їх науковий внесок має важливе значення як у теоретичному, так і практичному плані для розробки ефективних стратегій функціонування небанківських фінансово-кредитних установи та створення сприятливих умов для їх подальшого розвитку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість опублікованих матеріалів, ринок фінансових послуг досить динамічний, а проблеми, пов'язані із функціонуванням та існуванням небанківських фінансово-кредитних установ, залишаються актуальними в умовах глобалізації та економічної нестабільності, а також враховуючи вплив зовнішніх та внутрішніх шоків. Крім того, необхідно провести аналіз динаміки ключових показників, визначити переваги та недоліки основних учасників кредитної діяльності в контексті небанківських фінансово-кредитних установ на ринку фінансових послуг і визначити основні тенденції на майбутнє. Поточні складні умови, в яких опинився ринок фінансових послуг України через різноманітні виклики, підкреслюють необхідність проведення більш глибокого дослідження його учасників.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Згідно з обраним напрямом дослідження, поставлено мету виконати аналіз діяльності окремих небанківських фінансово-кредитних установ, визначити переваги і недоліки їх діяльності на ринку фінансових послуг та надати пропозиції для поліпшення діяльності фінансового посередництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону України "Про фінансові послуги та фінансові компанії" ринок фінансових послуг – сукупність учасників ринку фінансових послуг та відносин між ними, пов'язаних з наданням та отриманням фінансових та супровідних послуг [1]. Слід відзначити, що до 1 липня 2020 року контроль за діяльністю небанківських фінансових установ здійснювався НКЦПФР, а також частково НБУ, якщо йшлося про небанківські фінансові установи, що мали ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків і здійснення валютних операцій. Починаючи з 1 липня 2020 року, ВРУ прийняла закон, який передбачав так званий "спліт", що означає перехід частини небанківського сектору

під контроль НБУ, яким тепер стали страхові, лізингові, фінансові компанії, кредитні спілки, ломбарди та бюро кредитних історій [2]. Зазначимо, що тепер НБУ виконує функцію регулятора для зазначених галузей, в той час як НКЦПФР регулює діяльність недержавних пенсійних фондів.

Погоджуючись із думкою, можна визнати, що впровадження "спліту" дозволяє НБУ забезпечувати фінансову стабільність більш повно та ефективно, регулюючи не лише банківський, а й небанківський сектори. Крім того, цей захід сприяє подальшій євроінтеграції України, враховуючи імплементацію директив та інших документів Європейського Союзу і адаптацію національної нормативної бази до міжнародних стандартів [3].

Небанківські фінансово-кредитні установи виконують ключову роль у розширенні доступу до фінансових послуг, зокрема серед тих, хто має обмежений доступ до традиційних банківських продуктів. Вони надають широкий спектр фінансових послуг, включаючи кредитування малого та середнього бізнесу, мікрокредитування та фінансові консультації [4]. Привабливість фінансових послуг і їх конкурентоспроможність обумовлені якістю їх надання та рівнем довіри клієнтів до фінансових посередників. Їх економічне призначення полягає в забезпеченні базовим суб'єктам грошового ринку максимально сприятливих умов для успішного функціонування [5, с. 427]. Однак, з огляду на динамічний розвиток фінансового ринку і активізацію основних гравців у цьому сегменті – фінансових посередників, відбуваються структурні зміни в розподілі ролей і значущості на ринку фінансових послуг. Останнім часом небанківські фінансово-кредитні установи розвиваються активно і можуть представляти конкуренцію банкам [6].

Важливо відзначити, що цілі діяльності небанківських кредитних установ на ринку різняться. Кредитні спілки представляють собою неприбуткові фінансові установи, які надають кредитні послуги виключно своїм членам та одночасно привертають кошти на депозитні рахунки [7, с. 89; 8]. Основною метою діяльності таких установ є фінансовий та соціальний захист своїх членів. Самі члени кредитної спілки мають визначальну роль у формуванні кредитної політики своєї фінансової установи, більше ніж у банках здійснюється врахування інтересів громадян – позичальників коштів. На відміну від банківських установ, кредитні спілки надають кредити виключно

своїм членам. З метою підтримки ліквідності та надійності споріднених фінансових установ, а також за наявності вільних ресурсів, ці установи можуть також надавати кредити іншим кооперативним спілкам. Таким чином, аудиторія отримувачів кредитних послуг від кредитних спілок є досить широкою і може продовжувати зростати відповідно до змін вітчизняного законодавства.

Аналізуючи тенденції у світі та окремо в Україні, відзначаємо дві різні ситуації. У світі кредитні спілки зростають за кількістю, членами та активами, тоді як в Україні відбуваються негативні зміни. Зокрема, відповідно до інформації, наданої Всесвітньою радою кредитних спілок, у світі станом на 2021 рік було 87,9 тис. кредитних спілок з майже 393,9 млн членів, охоплюючи 118 країн-членів ради. Середньосвітовий рівень проникнення склав 12,69%, в той час як в Україні цей показник становив лише 1,21%. В Європі та США кредитні спілки були значно поширенішими, за рівнем проникнення, наприклад, 61% в США, 5,5% в Польщі та 9,5% в Литві у 2021 році [9].

Український ринок кредитних спілок функціонує з часу відновлення незалежності і, за інформацією НБУ, досяг піку в 2008 році, перед світовою фінансовою кризою. Після того ринок знову розквітав у 2010–2013 роках, але події, пов'язані з агресією Росії та економічним спадом в 2014 році, мали негативний вплив на діяльність кредитних спілок.

Останні роки ринок перебував у стані стагнації: кількість кредитних спілок та їхніх учасників, а також розмір їхніх активів зменшувалися. Загалом, станом на кінець першого півріччя 2023 року кількість кредитних спілок в Україні складала лише 18% від пікового показника 2008 року, а їхні активи становили трохи менше 1,4 млрд грн, порівняно з більш ніж 6 млрд грн у 2008 році. Стрімке падіння рівня платоспроможності позичальників призвело до масових несплат за кредитами та погіршення якості кредитних портфелів, ускладнюючи роботу кредитних спілок. З цього приводу вважаємо, що роль кредитних спілок на фінансовому ринку України зменшиться з часом [10].

Важливим кроком було прийняття Закону України "Про кредитні спілки", що спрямований на підвищення ефективності, фінансової стійкості та надійності цих установ. Відповідно до закону, який вступить в дію з 1.01.2024 року «кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на коопера-

тивних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки» [11]. Зазначений закон розширює кількість учасників кредитних спілок і перелік їхніх фінансових послуг, удосконалює вимоги до системи управління та встановлює нові вимоги до структури капіталу. Кредитним спілкам рекомендується готуватися до нового регуляторного підходу, орієнтованого на ризику, а також впровадження системи завчасного виявлення ризиків для оперативного реагування на можливій несприятливій ситуації.

Незважаючи на все, населення не виявляє інтересу до послуг кредитних спілок із-за потреби стати їх членом. Більша частина населення не готова взяти на себе такі зобов'язання. Ще однією проблемою є наявність альтернативних, більш доступних та зрозумілих фінансових послуг на ринку. Банки та фінансові компанії пропонують кредити, навіть не вимагаючи виходу з дому. Третім фактором, на нашу думку, є відсутність системи гарантування вкладів у кредитних спілках. Ця обставина змушує населення вибирати банки, де їх вклади гарантовані державою.

На відміну від кредитних спілок, головною метою здійснення кредитної діяльності у ломбардів та фінансових компаній є отримання прибутку. Завдяки встановленим високим процентам, ці фінансові установи можуть покривати свої витрати та гарантувати високу рентабельність свого бізнесу, наприклад, середні процентні ставки за ломбардними кредитами та позиками можуть досягати 1–2% на день. Ломбарди займають окремий сектор кредитного ринку, де надаються короткострокові готівкові кредити, пропоновані населенню під заставу різних цінностей, таких як вироби з дорогоцінних металів, побутова техніка, автомобілі та цінні папери. Ломбардні кредити особливо привабливі для громадян з низьким рівнем доходів або для тих, хто потребує негайних коштів для покриття споживчих витрат.

Кредитні ризики при ломбардному кредитуванні є значно вищими порівняно з банківськими, що робить клієнтів ломбардів менш привабливими для банків. Ломбарди не встановлюють вимог до кредитоспроможності позичальників через використання майна як застави, що виступає засобом покриття ризиків для ломбардної установи. Останнім часом підприємці також активно використовують

інструменти ломбардного кредитування для швидкого отримання коштів на закупівлю сировини чи товарів. Ломбарди надають фінансову допомогу швидко і без зайвих формальностей і кредитна історія позичальника не враховується при прийнятті рішення щодо надання позики. Проте, кредити, які надаються ломбардами, супроводжуються значною переплатою, можливими штрафами за прострочення виплат, а також можливістю продажу залогового майна без попередження. Основні показники діяльності ломбардів мають позитивну тенденцію. Негативним аспектом є той факт, що зростання попиту на послуги ломбардів виникає внаслідок погіршення життєвого рівня населення. Хоча збільшення активів ломбардів наразі не має значущого впливу на економічний ріст, можна зробити висновок, що макроекономічна ситуація у країні сприятиме розвитку ломбардів.

Останні роки відзначали інтенсивний розвиток кредитного сектору в небанківській фінансовій сфері, за що відповідають фінансові компанії, такі як факторингові, лізингові та інші кредитні установи. Ці типи фінансових інститутів за останні роки визначаються найшвидшим нарощуванням своїх активів. У 2 кварталі 2023 року обсяги активів страховиків і ломбардів дещо зросли з 63 млрд.грн у 2019 році до 71 млрд.грн у 2 кварталі 2023 для страхових компаній та з 4,26 млрд. грн до 4,54 для ломбардів відповідно, кредитних спілок та фінансових компаній – помітно знизилася, хоч до 2023 року мали позитивне зростання (рис. 1).

Більшість фінансових послуг, наданих фінансовими компаніями, стосуються кредитів, і зараз в небанківському фінансовому секторі лідирують ті фінансові установи, які володіють найвищим кредитним потенціалом. Вони можуть значно прискорити розвиток сфери кредитування, конкуруючи з банками. Фінансові компанії є лідерами серед небанківських фінансових установ у зростанні, збільшуючи свої активи та обсяги послуг найшвидше. Можна припустити, що у найближчому майбутньому вони займуть суттєву частку на ринку небанківського споживчого кредитування.

Кількість установ за досліджуваний період теж стрімко зменшилась. Протягом 2022 року спостерігалось значне скорочення кількості кредитних спілок майже на 42% у порівнянні з 2021 роком. Протягом 2023 року скорочення продовжується. Окрім того, несвоєчасне обслуговування позик призвело до зниження

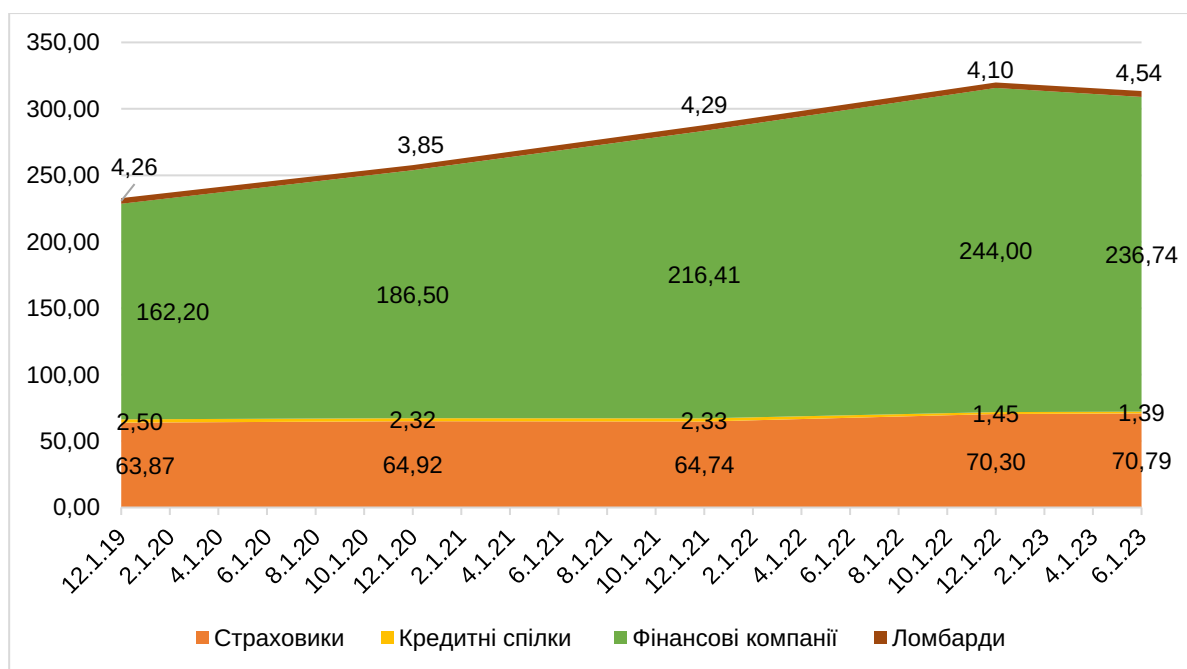

Рис. 1. Структура активів фінансового сектору, млрд. грн [12]

ліквідності кредитних спілок. Операційна ефективність кредитних спілок стійко погіршується, зокрема через зменшення операційних доходів та високі адміністративні витрати.

Важливим завданням є відновлення втрачених позицій кредитних спілок у процесах кредитування населення. З огляду на важливу соціальну місію кредитних спілок, необхідно розробляти й реалізовувати механізми підтримки їх ліквідності, щоб забезпечити стабільність цього важливого сектора фінансової системи країни, шляхом розвитку кооперативних банків, об'єднаних кредитних спілок та інших громадських організацій, які мають можливість здійснювати зовнішні запозичення.

Протягом 2021 року ломбардна діяльність практично не розвивалася, і обсяг виданих кредитів зменшився на 36%. У 2022 році ломбарди фіксували втрати. Загалом, розвиток кредитної діяльності в небанківському секторі є ключовим для економіки країни, оскільки він свідчить про прогрес у спеціалізації фінансових інститутів та збільшення конкуренції у фінансовій сфері. З іншого боку, розвиток небанківських кредитних установ змушує банки вдосконалювати процеси надання своїх кредитних послуг, підвищувати їх гнучкість, якість та орієнтованість на повне задоволення потреб різних категорій споживачів. Крім того, на сучасному етапі економічного розвитку України значна частина небанківського кредитування населення здійснюється

через ломбарди, оскільки збільшення їх популярності тісно пов'язане з загальним економічним занепадом у країні [13, с. 50].

У 2021 році відбувалася інтенсивна реструктуризація та удосконалення сфери небанківських фінансових послуг. З ринку пішли установи, які не здійснювали активну діяльність та відмовлялися від ліцензій за власним бажанням. Значна кількість компаній була вилучена з ринку регулятором через порушення законодавчих вимог.

Отже, за 1 півріччя 2023 року ломбарди продемонстрували зростання на 6,3%, незважаючи на зменшення кількості учасників ринку з 171 до 164. Загальний обсяг активів у цьому сегменті склав 4,5 млрд грн. У той час як фінансові компанії скоротили свою представленість на ринку як за кількістю – з 682 до 629, так і за обсягом активів, що зменшилося на 22,6 млрд грн (від 259,34 млрд до 236,74 млрд), що становить мінус 8,7%. Станом за 2 квартал 2023 року кількість небанківських фінансово-кредитних установ у Реєстрі скоротилася на 73 установи, переважно за рахунок фінансових компаній (рис. 2).

Згідно з проведеним аналізом, можна визначити, що роль небанківських кредитних інститутів у наданні кредитів суб'єктам господарювання та населенню поступово збільшується в сучасних умовах. Тому, для небанківських кредитних інститутів важливо продовжувати активно розвивати свою кредитну діяльність, розробляти нові кредитні

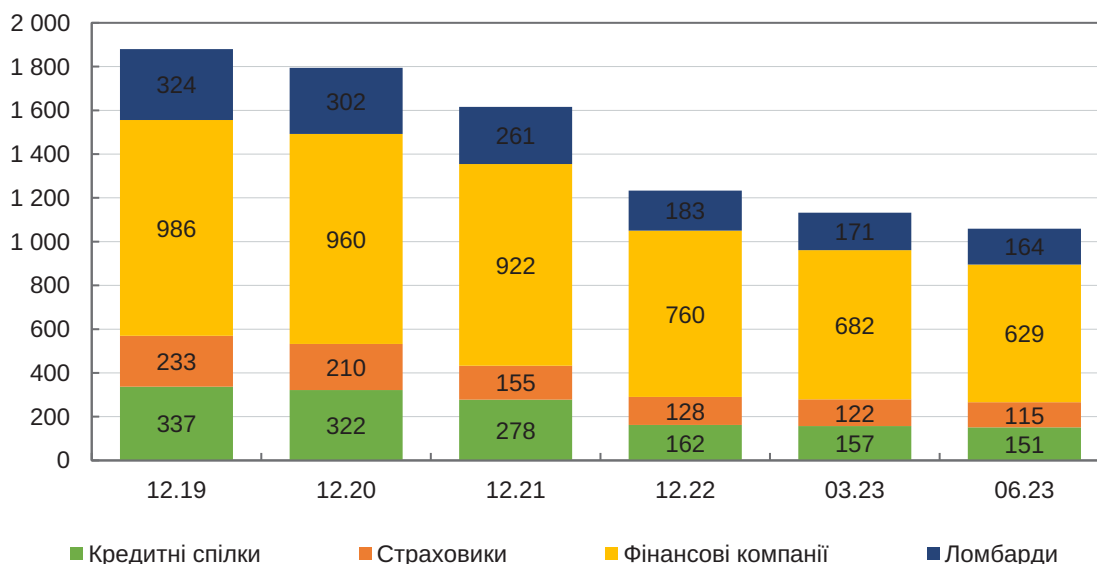

Рис. 2. Кількість надавачів фінансових послуг, одиниць [12]

продукти, які будуть привабливими для споживачів, та ефективно використовувати засоби обмеження фінансових ризиків для збереження своєї фінансової надійності та стабільності.

Держава повинна виступати центральним суб'єктом у процесі модернізації фінансових та економічних інститутів, і її роль не лише ускладнюється, але й якісно змінюється в умовах трансформаційних перетворень. Забезпечення інституційних умов для стійкого довгострокового економічного зростання за рахунок внутрішніх ресурсів можливе завдяки інституційній інтенсифікації, посиленню інтегративної взаємодії та комплементарності всіх видів інститутів. Розвиток цих інститутів сприятиме зміцненню довіри до економічних агентів [14, с. 21].

Небанківські кредитні інститути мають намір і надалі активно розвивати кредитну діяльність, розробляти нові кредитні продукти, які були б привабливими для споживачів, та використовувати ефективні засоби для обмеження ризиків, з метою забезпечення своєї фінансової стійкості та надійності. У сучасних умовах споживачі кредитних послуг вимагають вдосконалення, підвищення якості, гнучкості та зниження вартості.

Зокрема, забезпечення повної прозорості у фінансовому секторі є важливою умовою для його ефективного функціонування, забезпечення стабільності з боку регуляторів та відновлення довіри з боку клієнтів. Важливим аспектом прозорості у будь-якому фінансовому обслуговуванні є доступність інформації про справжніх власників. Кожен користувач

фінансових послуг повинен мати можливість розуміти, кому саме він довіряє свої гроші чи в кого бере позику.

Для досягнення цієї мети НБУ встановив вимоги до структури власності фінансових послуг і зобов'язав всіх учасників ринку розкривати інформацію про свої власницькі структури для подальшого аналізу регулятором. У 2021 році було затверджено серію вимог, які спрямовані на забезпечення прозорості та полегшення розуміння умов кредитних продуктів небанківських фінансових установ. Прозорість у сфері кредитування передбачає повне ознайомлення споживачів з вартістю кредиту перед укладенням угоди, розрахунок вартості кредиту за правилами, ідентичними банківським, наявність чіткого і зрозумілого кредитного договору, вільного від несправедливих умов. Реклама та вебсайти небанківських фінансових установ тепер не можуть пропагувати "безкоштовні" кредити.

Небанківські фінансово-кредитні установи швидко набувають популярності завдяки інноваціям у галузі технологій та гнучкості в адаптації до змін на ринку. Вони часто використовують високотехнологічні рішення, такі як блокчейн та штучний інтелект, для поліпшення своїх послуг та забезпечення більш швидкого та ефективного обслуговування клієнтів. Незважаючи на успіхи, небанківські фінансово-кредитні установи також стикаються зі своїми унікальними викликами. Регулювання є однією з головних сфер, де потрібні стандартизація та чіткі правила, щоб забезпечити стабільність та надійність цих установ. Крім того, вони повинні управляти ризиками та впрова-

дживати ефективні системи кібербезпеки для захисту конфіденційності клієнтів.

Небанківські фінансово-кредитні установи мають великий потенціал для подальшого розвитку, особливо в умовах швидкого технологічного прогресу. Прогнозується, що вони будуть активними учасниками цифрової трансформації фінансового сектору та впровадження нових фінансових інструментів. Неганківські фінансово-кредитні установи відіграють важливу роль у формуванні сучасного фінансового ландшафту. Їхні інноваційні підходи та гнучкість дозволяють їм ефективно конкурувати з традиційними банками.

У період 2018–2023 років було вжито ряд заходів з метою поліпшення фінансового ринку. Серед них варто відзначити посилення вимог до фінансової стійкості страхових та кредитних установ, підвищення капіталовкладень ломбардів, встановлення нових вимог до угод страхування життя та кредитних посередників, а також їх діяльності у сфері споживчого кредиту на ринку неганківських фінансових послуг. Додаткові заходи включали в себе впровадження методики розрахунку загальної вартості кредиту для споживача, а також відрахувань страхових внесків до централізованих фондів для забезпечення "зв'язування" коштів у разі банкрутства страховиків і встановлення вимог щодо формування резервів кредитними спілками за операціями із фінансовими активами.

Однією з головних проблем розвитку неганківських фінансово-кредитних установ є обмежений інтерес до їх фінансових послуг порівняно із банками. Розширення спектру фінансових послуг від неганківських фінансово-кредитних установ та поглиблення їх спеціалізації в певних напрямках важливо для підвищення якості та забезпечення конкурентних переваг порівняно з банками. Однак, низький рівень довіри до них створює виклик щодо їх конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг у порівнянні з банками. Зокрема, конкуренція найбільш відчутна в області подібних фінансових послуг, які надаються як банками, так і неганківськими фінансово-кредитними установами.

Висновки. Перспективи розвитку неганківських фінансово-кредитних установ пов'язані із підвищенням їх конкурентоспроможності в порівнянні з банками. Це може бути досягнуто за допомогою заходів, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості, зменшення ризиків посередницької діяльності, впровадження нових фінансових тех-

нологій, посилення державного регулювання та орієнтацію на європейський досвід у сфері надання фінансових послуг.

У той же час, основними труднощами, які гальмують розвиток неганківських фінансових установ в Україні, є наступні: неефективне державне регулювання діяльності неганківських фінансових установ, включаючи невідповідність чинного законодавства потребам і розвитку фінансового ринку та процеси його реформування; низький рівень довіри населення та досить обмежена інформованість щодо діяльності неганківських фінансових установ; зменшення реальних доходів населення, що ускладнює накопичення коштів для інвестування у фінансовий сектор та відсутність фонду гарантування [15].

Запровадження Реєстру фінансових установ та перевірки НБУ призвели до зупинення дії та/або анулювання ліцензій, до численних страховиків, фінансових компаній та ломбардів у 2021 році. Учасникам ринку, які порушували вимоги щодо платоспроможності, було надано певний час для усунення порушень. Ті компанії, які не здійснювали діяльність та не мали активних ліцензій на надання фінансових послуг, добровільно залишали ринок.

Загалом, Державний реєстр фінансових установ є системою, спрямованою на збір, зберігання, захист, використання та поширення адміністративної інформації про неганківські фінансові установи. Його створення спрямоване на підтримку захисту інтересів споживачів фінансових послуг, забезпечення державного регулювання ринків фінансових послуг та забезпечення прозорості інформації про фінансові установи, які включені до Реєстру. Ліцензування ж є ключовим компонентом нової моделі регулювання неганківських фінансових установ. Нові ліцензійні вимоги орієнтовані на забезпечення прозорості, підвищення інформованості регулятора та підвищення стандартів управління бізнесом [16, с. 398]. Що в перспективі сприятиме розвитку ринку фінансових посередників та зростанню до них довіри.

Отже, можна узагальнити, що для поліпшення діяльності фінансового посередництва в Україні потрібно: дотримуватись Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року всім фінансовим посередникам, включаючи як банківські, так і неганківські установи, але сучасний військово-політичний стан звичайно вносить свої корективи, які варто враховувати; створити сприятливе інформаційне середовище для відновлення

довіри до небанківських фінансових установ; розробити підходи до державної політики, спрямовані на стабілізацію макроекономічної ситуації в країні.

Стратегія визначає перспективні напрями діяльності фінансової системи, включаючи відновлення та розвиток фінансового сектору, забезпечення неперервності його функціонування, поетапне скасування надзвичайних пруденційних заходів, проведення діагностики банківських активів, моніторинг та вирішення проблеми непрацюючих кредитів, створення комплексної системи оздоровлення та виведення з ринку неспроможних учасників, а також впровадження системи раннього реагування на проблеми в фінансових установах. У відповідних макроекономічних умовах передбачається поступова лібералізація фінансових ринків та повернення монетарної політики до режиму інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом.

Для удосконалення управління є доцільним впровадження в практику наглядових процедур державних регуляторів, що ґрунтуються на принципах обережності. Такий підхід сприятиме більш надійному функціонуванню фінансових інститутів і запобігатиме кризовим ситуаціям у їхній діяльності, а також забезпечить належне гарантування майнових прав споживачів фінансових послуг. Зокрема, розробляються пропозиції до побудови системи гарантування для кредитних спілок (наразі вони не є членами системи гарантування вкладів).

Небанківські кредитні інституції повинні продовжувати активно розвивати свою кредитну діяльність, вдосконалювати та розробляти нові кредитні продукти, які будуть цікавими для споживачів. Для забезпечення своєї фінансової надійності та стабільності, вони повинні ефективно використовувати засоби обмеження ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001р. № 2664-III. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>. (дата звернення: 11.11.2023).
2. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 02.10.2023р. № 1953-IX. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення: 13.11.2023).
3. Національний банк прийняв повноваження з регулювання ринків небанківських фінансових послуг. URL.: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-priyuvav-povnovajennya-z-regulyuvannya-rinkiv-nebankivskih-finansovih-poslug>. (дата звернення: 11.11.2023).
4. Вовчак О. Д., Крентовська Л. О. Фінансове посередництво: економічна сутність і класифікація. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 8. С. 4–9.
5. Івасів Б.С. Гроші та кредит: Підручник. Вид. 2-ге, змін. і доп. Тернопіль : КартБланш, 2014. 528 с.
6. Костогриз В. Г. Аналіз ощадної діяльності банківських та небанківських установ в умовах інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України. *Економічний простір*. 2008. № 13. С. 162–169.
7. Шелудько В.М. *Фінансовий ринок* : підручник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 3-те вид. стер. Київ : Знання, 2015. 535 с.
8. Корнєєв В. Розвиток ринків фінансових послуг небанківських посередників. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 3. С. 79–99.
9. Агапова В. Курс на прозорість та надійність: що змінить новий закон про кредитні спілки. *Економічна правда*. 2023. URL.: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/31/703771/> (дата звернення: 18.11.2023).
10. Левченко В.П. *Розвиток ринку небанківських фінансових послуг* : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 368 с.
11. Про кредитні спілки: Закон України від 14.07.2023р. № 3254-IX. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20#Text> (дата звернення: 20.11.2023).
12. Огляд небанківського фінансового сектору, серпень 2023 року. URL.: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-serpen-2023-roku/> (дата звернення: 11.11.2023).
13. Буряченко А. Є. Державне регулювання діяльності ломбардів. *Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу* : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., 10 листоп. 2017 р., Київ / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», каф. інвест. діяльності, Київ : КНЕУ, 2017. С. 49–52.
14. Базилевич В. Д., Осецький В. Л. Інституційний концепт модернізації фінансових інститутів. *Фінанси України*. 2013. № 5. С. 19–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_5_4
15. Дребот Н. П., Танчак Я. А., Миколишин М. М. Тенденції розвитку небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 30(1). С. 109–114. DOI: <https://doi.org/10.36930/40300119>

16. Буга Г.С. *Забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні: адміністративно-правові засади* : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 404 с.

REFERENCES:

1. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh : Zakon Ukraїny on Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets] activity № 2664-III (2001, July 12). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (accessed: 11.11.2023) [in Ukrainian].
2. Pro finansovi posluhy ta finansovi kompanii: Zakon Ukrainy [The Law of Ukraine on Financial Services and Financial Companies]. activity № 1953-IX. (2023, October 02) Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (accessed: 13.11.2023).
3. Natsionalnyy bank pryїniav povnovazhennia z rehuliuвання rynkiv nebankivskykh finansovykh posluh [The National Bank has assumed authority for regulating non-banking financial services markets]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalnyi-bank-priyniyav-povnovajennya-z-regulyuvannya-rinkiv-nebankivskih-finansovih-poslug> (accessed: 11.11.2023).
4. Vovchak O. D., Krentovska L. O. (2014) Finansove poserednytstvo: ekonomichna sutnist i klasyfikatsiia [Financial Intermediation: Economic Essence and Classification] . *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, vol. 8, pp. 4–9 (in Ukrainian)
5. Ivasiv B. S. (2014) Hroshi ta kredyt [Money and Credit]: Pidruchnyk. Vyd. 2-he, zmin. i dop. Ternopil: Kart-Blansh, 528 p. (in Ukrainian)
6. Kostohryz V. H. (2008) Analiz oshchadnoї diialnosti bankivskykh ta nebankivskykh ustanov v umovakh innovatsiyno-investytsiynoho rozvytku ekonomiky Ukraїny [Analysis of the savings activities of banking and non-banking institutions in the context of innovation-investment development of the Ukrainian economy]. *Ekonomichnyy prostir – Economic space*, vol. 13, pp. 162–169. (in Ukrainian)
7. Sheludko V.M. (2015) Finansovy rynok [Financial Market.] : pidruchnyk. Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. 3-te vyd. ster. Kyiv: Znannia, 535 p. (in Ukrainian)
8. Kornieiev V. (2016) Rozvytok rynkiv finansovykh posluh nebankivskykh poserednykiv [The development of non-bank financial intermediaries markets]. *Ekonomika i prohnozuvannia – Economics and Forecasting*, vol. 3, pp. 79–99.
9. Ahapova V. (2023) Kurs na prozorist ta nadiinist: shcho zminyt novyi zakon pro kredytni spilky [The course towards transparency and reliability: what changes the new law on credit unions will bring]. *Ekonomichna pravda – Economic Truth*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/31/703771/> (accessed: 18.11.2023).
10. Levchenko V.P. (2013) Rozvytok rynku nebankivskykh finansovykh posluh : monohrafiia [The development of the non-banking financial services market: monograph]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury, 368 p. (in Ukrainian)
11. Pro kredytni spilky: Zakon Ukrainy [The Law of Ukraine on Credit Unions]. activity № 3254-IX (2023, July 14). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20#Text> (accessed: 20.11.2023).
12. Ohliad nebankivskoho finansovoho sektoru, serpen 2023 roku [Review of the Non-Banking Financial Sector, August 2023]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-serpen-2023-roku/> (accessed: 11.11.2023).
13. Buriachenko A. Ye. (2017) Derzhavne rehuliuвання diialnosti lombardiv [State regulation of pawnshop activities]. *Finansovo-kredytnyi mekhanizm aktyvizatsii investytsiynoho protsesu : zb. materialiv III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (10 lystop. 2017 r., Kyiv)* [Financial-credit mechanism of investment process activation: Collection of materials of the III International scientific-practical conference (November 10, 2017, Kyiv)], pp. 49–52. (in Ukrainian)
14. Bazylevych V. D., Osetskyi V. L. (2013) Instytutsiinyi kontsept modernizatsii finansovykh instytutiv. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, vol. 5, pp. 19–30. (in Ukrainian)
15. Drebot N. P., Tanchak Ya. A., Mykolyshyn M. M. (2020) Tendentsii rozvytku nebankivskykh finansovykh ustanov na rynku finansovykh posluh Ukrainy [Development trends of non-bank financial institutions in the financial services market of Ukraine]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific bulletin of UNFU*, vol. 30(1), pp. 109–114. <https://doi.org/10.36930/40300119> (in Ukrainian)
16. Buha H. S. (2022) *Zabezpechennia bezpeky u sferi diialnosti nebankivskykh finansovykh ustanov v Ukraini: administratyvno-pravovi zasady* : monohrafiia [Ensuring Security in the Activities of Non-Bank Financial Institutions in Ukraine: Administrative-Legal Foundations – Monograph]. Odessa: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 404 p. (in Ukrainian)